

Meer info

Zie www.haringvliet.nu voor meer informatie. Via de interactieve kaart kunt u 'video excursies' van Haringvliet- en Vogelbeschermingsambassadeur Camilla Dreef beleven. Ook kunt u daar een boekje >link voor online versie: [https://www.haringvliet.nu/sites/haringvliet.nu/files/2017-06/Brochure_Ontdek%20het%20Haringvliet_final.pdf], leuke vogelkijkplekken en interessante fiets- en wandelroutes downloaden.

Natuurmonumenten en 'De Kier' in de Haringvlietssluzen door Ted C.J. Sluifker, boswachter Natuurmonumenten

Eindelijk, met een vertraging van zeker twee decennia, gaat dan het sluzencomplex van het Haringvliet op een kier. September 2018 moet het gebeuren. Voor het eerst sinds 1971 kan er dan weer, zij het mondjesmaat, zoutwater naar binnen. Natuurmonumenten beheert verschillende natuurgebieden in de monding en stroomopwaarts in het Haringvliet. In deze bijdrage geef ik wat inzicht in de visie en geplande werkzaamheden in het kader van dit zogenoemde Kierbesluit.

Deltawerken en deltanatuur

Dankzij de aanleg van de Deltawerken is de kustverdediging op een ongekend veilig niveau. Zo veilig als nu zijn we sinds mensenheugenis niet geweest. Vrij vertaald; de kans op een overstroming vanuit zee is in onze delta minder dan eens per 4.000 jaar. Echter, de aanleg van deze kustverdediging in dit gebied heeft ook een keerzijde. Grote delen van het Deltagebied zijn afgesloten van zoutwatergetijden en overgangsgedebieden naar brak en zoet. Daarmee is een buitengewoon rijk milieutype uit het gebied verdwenen. Waar mogelijk herstellen natuurorganisaties (en overheid) gebieden die het karakter hebben van dit milieutype.

Vismigratie

Naast het verlies van intergetijdengebieden (zout, brak en zoet water) is ook een heel belangrijke trekroute voor vissen zo goed als onmogelijk geworden. Van oudsher, voordat het Haringvliet in 1971 werd afgesloten, was deze zeearm een zeer belangrijke entree voor enige tientallen soorten vissen die in brak en zoetwater paaien. Denk aan haring, stekelbaars, elft, fint, zalm, forel en de iconische steur. Sommige soorten gaan daarbij tot in de kleine beekjes van de Alpen. De grootste impact heeft 'De Kier' voor deze trekvissen; ze kunnen immers weer naar binnen!

Droomfonds Haringvliet

Om het Haringvliet voor te bereiden op onder andere de komst van deze trekvissen en ook het herstel van typische Haringvlietnatuur hebben zes partners een beroep gedaan op het Droomfonds van de Nationale Postcode Loterij. Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, Vogelbescherming, Ark Natuurontwikkeling, Sportvisserij Nederland en Staatsbosbeheer knepen in hun handen toen zij in 2015 te horen kregen dat dit Droomfonds 13,5 miljoen euro ter beschikking stelde. Zij kregen dit bedrag voor hun plan dat uit zes deelprojecten bestaat: 1) natuurontwikkeling, 2) recreatie, 3) herinstructie steur, 4) herstel schelpdierbanken in de monding, 5) beroepsvisserij in balans brengen 6) monitoring vis- en vogelstand.

In dit artikel ga ik in op de visie en bijdrage van Natuurmonumenten. Natuurmonumenten heeft in dit kader een aantal ambities, waarvan ik er hier een drietal kort beschrijf: Herinrichting Korendijkse Slikken, Aankoop en herinrichting Blok De Wit (nieuwe natuur 'Scheelhoekgors') en 'Makeover' Zuiderdiep'.

Figuur 1: Ligging natuurgebieden rond Haringvliet met aanpassingen

Herinrichting Korendijkse slikken

Voor de Korendijkse Slikken geldt dat deze vooralsnog niet onder invloed komen te liggen van zout of brak water. Dit heeft te maken met de garantie van zoetwaterinname ter hoogte van Middelharis. Tot voor kort lag dit innamepunt bij de Scheelhoek. Daar zal als gevolg van De Kier zout water kunnen komen en daarmee is het punt ongeschikt geworden. Overigens, het gebouwje van dit voormalige innamepunt op de Scheelhoek heeft daarmee haar functie verloren. Natuurmonumenten, bij monde van Jan de Roon, heeft voorgesteld dit gebouw in te richten als vleermuizen-overwinteringsplaats. En wellicht liggen hier ook mogelijkheden voor verschillende soorten zwaluwen. De Korendijkse Slikken hebben via het Spui een kleine zoetwatergetijdslag van zo'n 30 cm. De Slikken zijn door de afsluiting van het Haringvliet echter vrijwel volledig hoog, en dus droog, komen te liggen. De successie is dan ook al vele decennia aan de gang. Plan is ook hier om een flinke maaiveldverlaging te laten plaatsvinden (tussen de 0,25 en 1,0 m.) over zo'n 80 hectare. Ook worden delen van kreekoevers verflauwd. Er komt ruimte voor pioniervegetatie en een geleidelijke overgang van land naar water. Het beeld hierbij is laaggelegen rietland, overgaand naar ondiep water met waterplanten en vervolgens een zone met ondergedoken waterplanten. De kreek behoudt een open verbinding met het Haringvliet, zodat het gebied beschikbaar komt als habitat voor (trek)vissen. Daarnaast zullen de gecreëerde flauwe oevers de bestaande oeverafslag van het gebied sterk tot geheel verminderen.

Zodoende is het de bedoeling om een grotere oppervlakte zoetwatergetijdengebied te maken. Dit zal zowel de voedselzoekende vogels als paaiende en opgroeiende vis ten goede komen.

Nieuwe natuur Scheelhoek-zuid & Make-over Zuiderdiep

Ten zuidoosten van de Scheelhoek is met geld van het Droomfonds een polder ('Blok de Wit') gekocht met een oppervlakte van ruim 80 hectare. Het plan is om van dit gebied een 'Scheelhoekgors' te maken. De eerste schetsen laten de aanleg zien van enkele kreken met een natuurlijke vorm. Rond de kreken bevinden zich slikken. Hoe diep de ontgravingen worden, is afhankelijk van de beslissing op de vraag wat er met het waterbeheer gebeurt van het Zuiderdiep. Natuurmonumenten, en andere partners, zouden graag zout getij toelaten vanuit de sluis aan de zeezijde van de Haringvlietssluisen. Deze ligt er reeds en is hiertoe met tamelijk eenvoudige middelen (oeverbestorting tegen erosie) te gebruiken. Als deze wens werkelijkheid wordt, dan is de te verwachten natuur niet zo moeilijk te voorspellen. De getijdslag op het Zuiderdiep zal ervoor zorgen dat de (te ont-

graven) slikken buitengewoon interessant worden voor voedselzoekende vogels. Ook in de directe omgeving van de sluis (Kiekgat) liggen dergelijke kansen. Qua flora lijkt het ook geen moeilijke voorstelling: een soortenspectrum dat zoutminnend is met planten als zeeaster, melkkruid enzovoort. Of deze zoutinlaat werkelijk tot stand komt, is sterk afhankelijk van de keuze van het Waterschap Hollandse Delta. Zij hebben de waterproblematiek van het Zuiderdiep ook op de agenda staan. Echter, een besluit hierover valt pas in het volgende decennium ... Uiteraard wordt nu vanuit Natuurmonumenten geprobeerd de beslissing naar voor te halen (lieft zo spoedig mogelijk). Immers, het is van groot belang voor de keuze van de diepte van de ontgravingen op het aan te leggen Scheelhoekgors.

De aanleg van het Scheelhoekgors maakt bovendien deel uit van het gebiedsproces Noordrand Goeree. Onderdeel van dit gebiedsproces is het gelijktijdig plaatsen van enkele windturbines. Deze komen te staan aan de Zuidrand van het Scheelhoekgors. Geen optimale locatie in onze ogen. Maar zonder deze turbines geen aanleg nieuwe natuur. Dat zijn keuzes die we moeten maken na de bezuinigingsronde van gewezen Staatssecretaris Bleeker.

Figuur 2: Scheelhoek en Zuiderdiep. Rechtsonderin 'Blok de Wit' welke is aangekocht en zal worden omgevormd tot 'Scheelhoekgors'.

Recreatie

Samen met de initiatieven van de vijf andere partners uit het Droomfonds Haringvliet zal dit resulteren in robuustere natuur. Het streven is erop gericht om ook lokale economieën op de aan het Haringvliet grenzende eilanden te stimuleren. Vooral inwoners uit het dichtbijgelegen Rotterdam en omgeving hebben nauwelijks besef van de ruimte en natuur van het Haringvliet. Een pilot van twee seizoenen met de waterbus vanuit Rotterdam was een doorslaand succes. De waterbus voer vanuit Rotterdam een dienstregeling langs verschillende plaatsen aan het Haringvliet zoals Stellingendam, Hellevoetsluis en Tiengemeten. Vele duizenden hebben daar, al dan niet met zelf meegenomen fiets, gebruik van gemaakt. Speciaal opgeleide gidsen waren onderweg aanwezig om over de natuur- en landschapswaarden te vertellen. Uiteraard zal het stimuleren van bezoek aan het Haringvliet leiden tot een vergrote recreatieve druk. De zes partners in het Droomfonds zijn zich hiervan bewust maar stellen dat robuustere natuur ook meer recreatiedruk kan hebben. Hierover iets meer bij het volgende en laatste item. Want zeg nou eerlijk, als je iemand die het Haringvliet niet kent, tijdens een vaartocht een zee- of visarend kan laten zien ... dan is die tocht onvergetelijk.

Scheelhoek beleven

Met slimme zonering van recreatie is het mogelijk om mensen meer van natuur te laten genieten, zonder dat dit leidt tot onacceptabele verstoring. Tiengemeten lijkt hiervan een goed voorbeeld. Jaarlijks bezoeken zo'n 50.000 bezoekers dit eiland. Maar de padenstructuur en opstelling van gebouwen (met musea en andere belevingsmogelijkheden) is zo ingericht dat de echte kwetsbare natuur daar hoegenaamd niet onder lijdt. Het beste bewijs is de aanwezigheid van diverse burchten van bevers, broedende roerdompen en zelfs een nestbouwend paar zeearenden in 2017.

Onderdeel van het gebiedsproces Noordrand Goeree is ook het beleefbaar maken van Scheelhoek/Zuiderdiep. Daartoe gaan we op vier hoeken van het gebied een bezoekmogelijkheid maken, zonder daarmee de natuurwaarden te schaden:

- Over het aan te leggen Scheelhoekgors komt een wandelroute die zo min mogelijk verstoring brengt bij foeragerende vogels op het slik.
- Aan het eind van de Heuvelweg, langs de Oostrand van Scheelhoekgors, komt een oversteekmogelijkheid over het Zuiderdiep naar de Scheelhoekdijk. Daar komt een kleine wandelroute door de struwelen en het bos. Met een uitkijkpunt over het Haringvliet.
- Aan de Westkant van de Scheelhoek komt vanuit het Scheelhoekbos een wandelmogelijkheid langs de rand van het moeras, met een klein stukje door het rietmoeras. Zodoende zijn in het voorjaar al die schitterende rietvogels van nabij te horen!
- Vogelbescherming, als partner in het Droomfonds, gaat een uniek vogelobservatorium bouwen. Deze komt iets ten Oosten van Marina Stellendam te liggen. Het observatorium krijgt de vorm van een groot stern-ei. Vanuit de beschutting van opgaande begroeiing, staand in het 'ei' heb je straks zicht op een broedeiland sterns en omliggende slikken, met foeragerende steltlopers en lepelaars. Let op, dit wordt een highlight!

Spuimonding-West, nieuwe natuur! **door Peter Vermaas**

Aan de zuidkant van Voorne-Putten, langs het Haringvliet vind je de Beningerslikken en Spuimonding-West.

De Beningerslikken is een gebied van honderden hectaren natuur groot, dat voor het publiek voor het grootste deel niet toegankelijk is. In het verleden, voor de afsluiting van het Haringvliet, werd hier door rietsnijders actief gewerkt. Tijdens mijn broedvogelinventarisaties ben ik wel eens gestruikeld over een strip metaal. Dat was een restant van een stukje rails, dat de rietsnijders gebruikten om in wagonnetjes materialen en riet te transporteren. Het was buitendijks terrein, dat door de open verbinding met de Noordzee regelmatig overspoelde met brak water. Na de aanleg van de Haringvlietdam en het verdwijnen van het getij veranderde dit. Het gebied werd droger en op verschillende plaatsen verlandde het terrein. Er kwamen struiken en bomen voor in de plaats.

Op enkele plekken is nog steeds te merken dat vroeger zout water over het land spoelde. De grond is op die plaatsen blijkbaar nog niet helemaal uitgespoeld, waardoor er nog steeds zoutminnende planten voorkomen. Na de afsluiting is de verzilting uiteraard gestopt. Afhankelijk van de waterstand in het Haringvliet is de bodem soms kurkdroog en zijn de kreekjes, die er altijd al geweest zijn, opgedroogd. Maar in tijden dat bij de Haringvlietdam weinig gespuid wordt, kan het terrein flink vochtig worden. In de winter komt het af en toe voor dat het water, mede door de opstuwende wind, tot over het fietspad spoelt.

Natuurmonumenten, die het gebied beheert, laat het gebied door koeien begrazen, om het terrein gevarieerd en open te houden. Zonder begrazing of menselijk ingrijpen, zoals de rietsnijders dat vroeger deden, zouden er op termijn steeds meer bomen gaan groeien. De oude situatie met uitgestrekte rietvelden zal echter niet meer terugkeren.